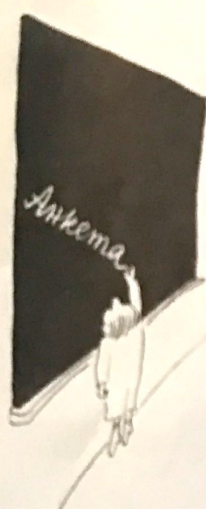

Драматургията на 90-те

Бойко Богданов:

1. Доколкото има изпитания пиеси, драматизации, театрални класици, режисури в представянето - да. Отделен е въпросът за обикновено.
2. По-скоро има дълга традиция в общата ни културност, търсене на идентичност, съответства на външно политическо и екзистенциално време. Тази обща културност се пренася във външно изпитание на „друга“ от онези, за които са, в общият меридиан за прехода на посланието от емоционално, кристализиране на идеи определено преобладава. „Друга“ в себе си културно-естествеността цялост и на текстовете, и на спектакла. В процеса на класиране или преосмисляне.
3. В класическия смисъл - не. По-малко достояние на класическия, филологичен, а често пъти и религиозно-философски принцип. Той не следи да се развие като „постмодерен“ поради липсата на реално състояние за модерен период. Нито като „постмодерен“ поради някоято емоционална опашка за някаква нова абстрактна драма.
4. Като драматична фигура - не. Като личностен герой - хибриден автор и режисьор (в това число и при прочитането на класиката ни) - да. Можем да го наречем „заузен меридиан за изпитване с неясен послужител към реалността“. С всички му двойки. „Кристално-прозрачна“.
5. Нямам ясен отговор. Освен в извесен смисъл, но дали се старая - не знаям.
6. Шем има липса на емблематични за времето, завършени в класическия смисъл на драмата драматургични текстове, брядали в Дълбокоето - значи има криза. Вероятно българският театър след толкова години не е отишъл от свободата да се откъсне от празните на текста, нещо, отбавна случка се в западноевропейския театър. Не зная дали това може да се нарече остка болест или прекомерна демонция. Или пък - опрашено сухо време със скъпа на традицията на естетическото развитие. Във всеки случай очевидно е липсата на отбавянето някакви съвременни наши „Сърдити млади“ - или еквивалент на тези от 60-те години. Удивително е бързото отслабване на доверия еретици текстове. Имам чувството, че или ние не сме във времето, или то си е отишло от нас... Спохватно възникващи, равно секвизи противоречиви джигени в прастията безвремие... Но не тихо безвремие, като преди 89-та, а шумно, трещящо, крещящо безвремие - след 1990 година... От друга страна, шикът е, че се опрем, да протреним класиката си като че ли поизчерпи, или пък тя се поизчерпи. Нещо е несъответствие - ние ли на нея, тя ли на нас? А ние, което да е пълно и я заместя, не виждам. Поне в полето на драматургията Промината не роди нова Премия - хем нова, хем пълна, хем различна. Засега... Наил новите премени се явяват да легализират нови съсловни новби възлежи... Отделен е въпросът дали „Кризата“ не е най-естественото състояние на театъра и драматургията откогато свят сбеува. Както и темата, че новите театрални идеи обикновено увенчават неартикулираните, но вече невидимо обхващащи пространството нови обществени и философски идеи. Съвсем претпа пък с темата за разбудяването или парализирането на джогната креативност на съвременния българин - Каспар...

Йордан Радичков:

1. Като се запознах с Вашите въпроси, трябва да призная, че не се настроих особено дружелюбно. Сетих се за приказката, че у нас галоси много, но като забави глът, няма какъво да обухи, защото всичките галоси все „буи“!
2. Това си е въпрос, който къдрат на един и същи огън, но вариат различни вариети и подзват различни подприказки.
3. Мисля, че не, защото преходът е място за премиване, там никои не се заседява, за да работи. Птиците там не гнездят и не мътят.
4. За герои на нашето време съм се насладил, нямам никакво желание да говоря пак за тях и да пълня главата си с измислени герои и образи.
5. Тази фигура ми е доста неясна.
6. Криза има, но това е много трудно за описание. Китайците казват, че най-лесно се рисува змей, а най-трудно се рисува пелез, защото никои не е виждал змей, а пелез всеки е виждал. Като казваме, че има криза, трябва да кажем и къде живее, с какво се храни и как се размножава.

Константин Илиев:

1. Донякъде. Но и десетилетието е донякъде. Деветдесет и седма година.
2. Така поставям, въпросът като че ли изключва (или не го интересува) възможността освен режисьорски да има и драматургически търсения. Във всички случаи, дори ако го формулираме иначе - има ли разминаване между драматургическите търсения и режисура, или още по-просто - между драматургията и режисура, отговорът би трябвало да бъде: „Да. Това е нещо естествено в театъра.“
3. Самият преход е сюжет. (Банален. Преразгледане на богатства.) Сюжетът в драматургията обаче е нещо твърде второстепенно. В това може би е и уащият на днешния театър да наскочи баналното.
4. Мисля, че не. Дано това се обяснява с нежеланието на авторите да търсят по най-видимите прояви на ежедневието. Театърът няма да спечели кой знае колко, ако никои му донесе текст, в който втората страница е обозначена вместо с „Действащи лица“ с „Действащи мутри“.
5. По този въпрос написах нещо за аманакха „Гестус“ (1995). Поставих му заглавие „Театрални ариететики“, защото се опитах да кажа мнението си с логиката на таблицата за умножение.
6. Драматургията и театърът са винаги в криза. Човек, ако ходи непрекъснато с термометър под мишница, час по час мери кръвното си налягане и постоянно държи пръст на пулса си, сигурно също ще има усещане, че е болен. Тези измервания в театъра се извършват всеки ден чрез броя на празните или заети столове. В другите изкуства (и литературни жанрове) нещата не стоят така.

Маргарит Мунков:

1. Много е рано да се каже. Ако от 90-те останат 3-4 заглавия... Може би в началото на следващия век ще се знае по-точно, защото все пак сме още много близо и много вътре в нещата. Отчаянието е посланието, знаят на 90-те. Много е тъжно, но и в пиесите на Константин Илиев, дори и в пиесите на комедографа Станислав Спратиев има усещане за безизходност. Същото мога да кажа и за своите пиеси.
2. На двете автори - режисьор много често му се случва да е в разминаване. Но никога едновременно не убива другото. Не зная какви борби с режисьорите са имали моите колеги, но, общо взето, с режисьорите не съм никак разминавал.
3. Не мисля, че може да има сюжет на 90-те. Винаги добрата драматургия си е поставяла по-фундаментални, по-вселенски, по-екзистенциални задачи. „Куцан“ сюжет на 90-те ли е? Това е много повече от сюжет на 90-те. Аз също се страхувам, че някога от моите сюжети ще бъдат възможни и следващото десетилетие. Не бих искал, но... Неслучайно веднага след събитията в цяла Източна Европа имаше временно „запътище“ в драматургията. В днешното ни бурно време литературата не може да бъде само описателна. Тя трябва да има теза.
4. Да. Това е обкръжаният човек, който трябва да продължава да съществува, след като всички ценности около него рухват. Това е трагедията на личността, която вече не може да се опре на нищо, която живее в безвъздушно пространство, която, дори когато диалогизира с други персонажи, диалогизира със себе си. Това е безспорно драматична, дори трагична фигура.
5. Който не може да прави друго, е длъжен да се съхрани.
6. Много труден въпрос, защото както имаше хубави пиеси през 80-те, така

ли има и през 90-те. Затова не мога да говоря за криза в жанра. Но има криза в театъра като институция и тя също си пролича през 90-те. Театърът не е имал институция, която да е архаична на творческия потенциал на драматургията. През 90-те бяха създадени няколко стойностни драматургични творби, но, за съжаление, броят на добрите представяния е горе-долу същият. Нормално е представянията да са много повече.

Павел Марков:

1. - 6. Да, има интересни драматургични текстове, някои от които носят белезите на адекватен театър. Аз имам удоволствието да работя най-малко върху един такъв адекватен текст - „От друга страна“ на Станислав Спратиев. Проблем е прегрешето и високомерието на театралната критика към опитите на утвърдените автори да пишат съвременни пиеси. Проблем е, че част от тези автори като че ли са забравяли собствените си добър опит от миналото и пишат или ерзац на собствените си пиеси, или на някакъв ноб за тях език, който не познават, и текстовете им стават „модерно имитативни“ при липса на оригиналност или адекватност. Но преубеждението, че само „много модерната“ пиеса е добрата пиеса, е един истински „кросоак“ за нашия театър. Наблюдавах практиката на английския театър. Там подкрепят фанатично т. нар. „лю райтинг“ във всичките му жанрови и стилни особености. Выха творби далеч под усмивката на нашите драматурги, даже направо графомански - енергично и масово подкрепени от критиците и театралната общност. Тук картината е обратната - извън авторите, осигурили си мощни лобита в някои вестник и получаващи подкрепа априори (колко то и хлаво да е нобито им произведение), всичко друго е обект на високомерно пренебрежение, което е почти толкова единодушно, колкото подкрепата при англичаните. С една дума, цом е нобито и българско, но не е от авторите, с които се е ангажирали нашата група, то е лошо. Никаква толерантност, никакво търпение на перспектива - типично български синдром на опълчване и пренебрежение към българското. Тъжно.

Станислав Спратиев:

1. Няма. Поне не така категорично и ярко изразена, като драматургията на 70-те, например. Отделни пиеси, отделни герои... размити контури... Няма физиономия.
2. Определено. В повече случаи режисьорите търсят и намират много повече собствените си прозрения по принцип за театъра, отколкото да вървят в посока на съзнателна на драматургията. Сега повече от всякога тексты е побой, и то незначителен, за артистична извивка на режисьора. Честната позиция е, ако драматургията е слаба или не им харесва, да не я поставят изобщо. Защото най-често оправданията са такива. Че драматургията едва се държи на краката си и въобще не може да дойде до сцената. Не че няма такива случаи, но е такава драматургия въобще не трябва да се захващат.
3. Оскъдни са сюжетите на прехода, малко са. И са относително сюжетни на прехода. До такава степен, че отговорът може и да е „не“.
4. За появяване се появи, но доколко е герой... Мисля, че няма ярки, запомнящи се герои, емблематични за нашето време, направени майсторски и възбудящи. Дали се осмислят все още, дали не можем да ги създадем като хората, дали е още рано.
5. Фигурите са много. Осмисляне пишат рядко. Младите, които се появяват, се броят на пръсти на едната ръка. Трудно е да видиш и млади и стари, и за тези на средна възраст, при това положение на държавата и театъра, особено през изминалите години. Сега като че ли нещата се размърдават, хората тръгнаха на театър, искат и български пиеси... Мисля, че на всички е ясно - национален театър без национална драматургия не е възможен. И колкото и да се правим на пазари субекти, все пак трябва да съществува една мъничка гръцка - като отношение, като внимание, като подаване на чаша вода на българската драматургия, на българските автори. Достатъчно са кукувиците в другите области на живота, пак да изоставяме и българската драматургия неиде си. Разбира се, че тя е преди всичко съдба и работа на самите автори и че никои няма специално тях да ги лолее в Алоха, но все пак. Няма цивилизована нация, която по един или друг начин да не се ержи за своя театър.
6. Част от описанието е в горните редове. Дали е криза или естествено състояние на нещата след корени промени в живота на обществото, е друг въпрос. За мене основната причина е в трудното и бавно преосмисляне на много и основни неща, на ценностни критерии, нравствени категории, на възането възромо нахлуване на водопадци информации отвън, на видове и стилове театър... Разбира се, и нещата в цялата държава тлъчат на едно място, обществото едва-едва се променя, мътни са все още нещата, коруптире едва-едва се очертават, тенденциите търпят, после спират... Оправдания колкото щеш... Вече никои не те пита, освен в подобни анкети. И правяно. Такъв е светът, който идва. Мисля, че съществува и една несигурност у колегите, едновременно непочувствана твърда, стабилна линия на подкрепа или поне интерес към пяхната работа, към нещата им. А, очевидно, и никои от нас просто не могат да се променят, да започнат да пишат другояче, да бъдат адекватни на времето... Трудно се опива криза, още по-трудно се изживява.

Петван Маранозов:

1. И има, и няма. Имената на авторите са познати. Драмата на реалните събития засенчи въображението. Трябва време. Дистанция. А 90-те още не са изминали. Фабулата още не е намерила развъзбятката си.
2. Не познавам всички текстове. Ако „задачата“ на театъра е да анализира задънените улични, то на нашия театър трябва му предстои да преодолее гримасите и пошлото Веселие. Фантазията може да бъде и средство за залучаване на паметта.
3. Сюжетите продължават да търсят авторите си.
4. Въобразявам си, че героите на „Гбата“ е такава фигура.
5. След опитите да бъде погребана, фигурата на автора-драматург е отново актуална. Един мозък е по-ефективен от десет мозъка.
6. С „езоповския език“ на миналото сега трудно се разказва. Настоящото е преобръщано. По-абсурдно от абсурдния театър. А нашият театър все още се прави на по-нормален от ежедневието.

Йордан Гърдев:

1. Лично за мен е проблематично да уловя поток от текстове, които би могъ да бъде определен като въз основа на някакви общи белези.
2. Определено. Аз мога не въз основа на 90-те. Доколкото режисура, според мене, е опит над драматургичния сюжет да се съгради метасюжет (който, бидейки смислово по-важен, да елиминира първия на представянето), то в основата на относително текст - режисура принципно е положен конфликтът на разминаване. Режисура се случва изключително въпреки текста. Тя живее в постоянна интерпретативна война с него. Възможна е предимно като негово отрицание.
3. Да. Слаби.
4. Недостатъчно съсредоточеност ми поглед е пропуснал да регистрира подобна поява.
5. Спорядично да, но вече имам усещането, че става дума за някакви „последни мохикани“.
6. През 90-те е проблематично по-скоро съществуването на подобен обособен жанр изобщо. Аз например отдавна съм се отказал да целя текстове на драмат(ур)ични и недрамат(ур)ични. Пиесата отдавна умира. Има само текстове.

Въпроси:

1. Има ли според Вас драматургия на 90-те?
2. Мислите ли, че има разминаване между драматургичните текстове и режисьорските търсения?
3. Създаде ли българският преход свои драматургични сюжети?
4. Появи ли се герои на 90-те - „герои на нашето време“ - като драматична/драматургична фигура?
5. Какво става с фигурата на автора-драматург? Съхрани ли се тя през 90-те?
6. Почти всяко десетилетие обявява криза в драматургичния жанр (и през 80-те това се случи). Има ли криза в жанра през 90-те и как бихте я описали?

Анкетата с драматурзи и режисьори, която предлагаме тук, е подготвена към темата „Драматургичният избор на 90-те в българския театър“. Тя може да се перифразира и така: „Драмата и драматизмът, авторите и авторитетите, в които се опитва да се разпознае, макар и неутекло още, десетилетието ни“. На тази тема е посветен семинар, организиран от Летния театрален университет - Сливен. Някои от текстове, прочетени там, ще бъдат публикувани в „Култура“.